

HEM PARLAT AMB SEBASTIÀ JUAN ARBÓ

Roser Gelida
Manuel Méndez*

En el seu xalet de Sant Carles de la Ràpita, Sebastià Juan Arbó ens va concedir aquesta conversa. Per les seves respostes passen molts de records, moltes vivències, moments de tristesa, i moments d'alegria, anys durs i lluita constant per sortir del silenci. Ell ho va aconseguir. La seva obra reflexa el seu món i el seu món reflexa la seva obra.

—Nasqué a Sant Carles de la Ràpita i essent molt jove va venir a treballar a Amposta a casa els Carvallo. Segons les ressenyes biogràfiques que li han fet aquell període fou fonamental per a la seva formació intel·lectual. Pot parlar una mica d'aquells anys, de la impressió que li produí el tracte amb una família —els Carvallo— d'educació i vida tan diferent a la de vostè?

—El meu contacte —o de la meva família amb els Carvallo— s'ha mantingut a través de generacions. El meu avi estava a la Ràpita amb l'avi; el meu pare amb el pare; la meva àvia estava a la casa i també algunes ties —recordo a la tia Cinta— que estigué, fins i tot, a França amb ells.

Jo crec que aquest contacte fou per a mi i per al meu destí, providencial. Si tinc aquell «algo de señor dentro de su aspecto campesino», que veié en mi Joan Estelrich, ho dec a ells i a aquella relació constant. I pot dir-se que la influència s'exercí en l'aspecte físic i intel·lectual.

La més gran aportació em vingué del tracte amb la senyora Cecília. Havia fet estudis superiors i tenia afició a la literatura i uns coneixements en la matèria que la feien única. Gràcies a ells vaig poder llegir tots els clàssics francesos, en llibres que ella havia rebut com a presents cada acabament de curs. Ella m'assenyalava els autors que havia de llegir —llevat els francesos—

* GELIDA, Roser i MÉNDEZ, Manuel. 1983. «Hem parlat amb Sebastià Juan Arbó». *Revista Amposta*, núm. 242: 28–29.

⁶¹ Hem transcrit fidelment el text que ens ha lliurat el senyor Arbó contestant a un qüestionari previ elaborat per nosaltres.

i en general em procurava o em regalava els llibres. De la seva conversa, sempre instructiva i interessant per a mi, vaig treure un gran profit.

Fomentà en mi, si no la despertà —que no ho crec— la meva vocació; així pogué florir plenament, cosa que d'una altra manera no hauria estat possible. En aquest sentit, sí... dec agraïment etern.

Hi hagué ensopegades, oposicions, contratemps, però no tingueren res a veure amb ella; vingueren per un altre costat i no foren prou per a fer-me canviar de camí, foren simples accidents i sempre superats.

Després vingué la lluita, el combat aspre i dur amb les dificultats de l'exterior. Fou per a mi terrible perquè jo era més bé un nen feble, covard, esveradís i ple de pors davant la vida, però la força de la meva vocació, alimentada com he dit, s'imposà a tot. Vaig sortir vencedor i aquí està la meva obra, la meva vida. No és tot el bona que jo hauria volgut, però és tot el bona que jo podia fer.

Les altres coses no depenien de mi, depenien de Déu.

Però ho torno a repetir: en l'origen, sempre hi ha la presència d'aquesta família instal·lada a Amposta. No se sap per quin caprici de la sort, però havia d'ésser en la meva vida, en el meu destí, d'una importància decisiva.

—La seva afició literària li fou estimulada per algun membre dels Carvallo o més bé li posaren barreres a la seva afició?

—Fou, en veritat, estimulada pel contacte constant amb aquella família i de manera especial per la senyora, com acabo de dir. Hi hagué algun frec —el contacte fou massa íntim i constant— però fou accidental i potser degut en part —així ho penso— al meu caràcter poc propens a sofrir obligacions, a servir en condicions d'inferioritat —tenia massa orgull— i al caràcter d'algu de la família massa propens a manar i abusar de la superioritat que li donava la posició. Sempre, no obstant, i ho repeteixo, hi tingué en el conjunt un caràcter accidental. El tracte de la família, en general, em pogué compensar amb escreix d'aquelles... diguem-ne ensopegades; no va impedir que florís la meva vocació, tot el contrari, va estimular-la i gràcies sobretot, com ja he dit, al tracte amb la senyora.

—Quants anys tenia quan començà a escriure? Li agradaven les coses que escrivia?

—Vaig començar a escriure des dels meus primers anys i sobretot en vers. Vaig publicar algunes coses al diari local. La primera alegria de la meva vida literària va ésser l'aparició d'uns versos meus —una poesia curta— que

vaig enviar des d'Amposta a Barcelona —tenia 16 anys— a la revista *D'ací i D'allà*, que era aleshores la més important i la dirigia Carles Soldevila. La publicà amb una orla al centre de la pàgina, molt destacada. Quan molt temps després, a Barcelona, i havent fet amistat amb ell, li recordava, ell em deia rient: «Ja veus que vaig tenir vista». El poema —un madrigal— començava: «Diu que teniu els ulls bonics, donzella», i crec que per l'edat en què fou escrit no estava malament.

Més endavant, ja a Barcelona, vaig publicar alguns versets a la revista *Clarisme*, fundada per Mercè Rodoreda, que fou en aquell temps i sempre una gran amiga.

En general i tornant a aquells dies —han passat molts anys— fora d'algun vers i algunes coses en prosa, tot el que escrivia m'agradava molt poc. Guardo algunes coses, però la majoria les he estripat. La meva primera obra veritablement important, la meva, pot dir-se, revelació fou *Terres de l'Ebre*, començada i quasi acabada quan tenia 18 anys. Abans, no obstant, va aparèixer *L'inútil combat*, escrita i acabada després. Fou un èxit —fora d'algunes bastonades— i va obrir-me les portes dels cercles literaris de Barcelona —sempre molt tancats—.

Fou el començament de la meva carrera i pot dir-se un començament triomfal. La impressió o l'impacte, com es diu ara, fou gran i més després de l'aparició gairebé seguida de *Terres de l'Ebre*, acollida encara millor per la crítica i pel públic, però sobretot per la crítica.

En quant a llegir les meves coses és un vici que no he conegut; no crec haver llegit res a ningú. Potser fou en mi un defecte, potser sí, però és la veritat.

—Vostè sempre ha escrit en català? On el va aprendre?

—Tot m'ho he fet sol. L'escriure en un castellà passador em costa moltes hores de vetlla. A les nits, cremant-me les celles damunt la gramàtica, llegint els bons autors amb atenció i copiant els paràgrafs o proses que m'agradaven, en una llibreta que encara conservo.

Referent al català quan se'm planteja la necessitat —imprescindible si volia anar a Barcelona— vaig procedir de la mateixa manera. Aleshores, com ara, el català dominava a Barcelona; era l'hora de Pla, de Soldevila, d'Eugeni d'Ors... M'agradava molt escriure en català i també m'expressava millor i malgrat el poc ambient que tenia en aquells dies a la nostra comarca, vaig decidir-me només pel català i vaig posar-me a estudiar-lo i a llegir els millors autors com ho feia amb els castellans. No crec que el meu català fora massa

brillant, però vaig anar perfeccionant-lo i vaig arribar a escriure'l, com he vist, bastant bé.

Tot m'ho he fet jo; no es pot dir que l'haver anat fins als deu anys —potser encara no els tenia— a l'escola, m'hagués servit de molta cosa; crec que no va servir-me de res, més bé em va servir l'ajut d'algunes persones i sento no haver recordat en el meu llibre de *Memorias* a Joan Josep Lafont, «el Pep», que estudiava a Barcelona i que ara, sent metge, he perdut de vista.

Feia aleshores el Batxillerat i cada fi de curs em deixava tots els llibres; els llegia tots, però amb més interès els de temes literaris —la meva afició— i entre ells la *Retòrica* i la *Poètica*, que quedaren meus sempre, els quals encara conservo a la meva biblioteca. Gràcies, Pep. Allà on estigues sàpigues que me'n recordo, de tu.

Això, afegit a les lliçons de la senyora Cecília, foren la base de la meva formació. Després una afició boja a llegir i llegir. Als dotze anys m'havia llegit la *Bíblia*, sense deixar cap ratlla; una història universal traduïda a l'espanyol, que tenia aproximadament una vintena de volums; tot Homer i tots els tràgics de Grècia; havia llegit els clàssics castellans i per descomptat el *Quixot*, amb el qual vaig avorrir-me bastant, més i tot que en algunes parts de la *Bíblia*. Alguns trossos d'aquesta em van agradar molt, especialment els Evangelis i algunes parts «literàries» de l'Antic Testament.

En quant a Cervantes o al *Quixot*, després em va agradar tant que arribaria amb el temps, i com se sap, a escriure la vida de l'autor, una de les meves biografies de més èxit. S'han fet repetides versions i ha estat traduïda a una vintena de països, entre ells Anglaterra i els Estats Units, a la Unió Soviètica en capítols solts, i al Japó en fragments a la televisió.

Tornant a la meva formació, encara no m'explico com vaig poder-ho fer. Sembla un miracle perquè a la vegada feia esports, natació, jugava al tennis, al trinquet, anava en bicicleta, ho feia tot i cada nit sortia a reunir-me amb els amics al cafè; vaig formar part de la companyia de teatre de La Lira i tot això damunt de les vuit hores d'oficina i treballant fins i tot el diumenge. Veritablement no sé com vaig poder fer-ho. Sembla, i ho torno a dir, un miracle.

—El va animar algú per a marxar a Barcelona l'any 1927?

—Va ésser una cosa completament meva i que em costà moltes nits de no dormir. L'impuls principal em vingué de la meva vocació i la seguretat adquirida molt aviat de què la meva missió, el meu destí, era escriure. Si vaig tenir alguna altra ajuda, va venir de la situació i que el despatx o l'oficina se

m'havia fet insofrible; necessitava alliberar-me i dedicar-me a allò que sentia com a meu. Em semblava que si no ho feia m'havia de morir. Vaig comunicar la meva decisió a un amic molt íntim i estimat, Manel Forcadell, «Manolo» —que fa poc temps ens va deixar—, pare del metge, l'oftalmòleg eminent, amb el qual s'ha continuat la vella amistat.

A Manolo vaig comunicar-li la decisió; ell va animar-me i m'acompanyà un bon tros de camí en aquell matí tan decisiu de la meva vida.

—Els personatges de les seves novel·les han estat descrits a la vegada com a personatges tràgics, víctimes d'un destí fatal del que inexplicablement no es poden escapar, però també se'ls ha descrit com una classe marginada, producte d'unes determinades relacions de producció. Què pensa vostè? No creu que una cosa exclou l'altra?

—Se m'ha censurat que no hagi escrit novel·la social, o de protesta —diguem-ho així—, que s'insinuava en *Terres de l'Ebre*, i sent de moda així, imposada en part pels nordamericans i també per alguns espanyols, no ho he fet —o no ha estat en el propòsit— perquè crec que la tragèdia de l'home té arrels més profundes i a aquesta idea responen les meves obres, cada vegada més lluny de la política i més prop de les relacions entre els homes. Si dintre d'això he fet novel·la social —tots els grans autors n'han fet—, ha estat, com en ells, imposada per la força dels fets, no estava en el propòsit.

—Què pensa sobre la literatura d'avui dia?

—Penso que travessem una època molt trista en tots els aspectes i sobretot en el de la cultura. Una època d'una mediocritat provada si es mira o es compara amb la generació anterior. En quant a Espanya no hi ha en filosofia, en assaig, ningú que pugui comparar-se amb Unamuno, amb Ortega i Gasset, amb Eugeni d'Ors, en la seva producció castellana; no veig en novel·la l'equivalent de Baroja, de Blasco Ibáñez, o de Pérez de Ayala; ni en el teatre a Benavente, a Mihura, Jardiel Poncela, entre altres, dins del seu to i del caràcter de les obres; tampoc en poesia veig a Machado, o Juan Ramón, no veig el García Lorca, o Rubén Darío, ni el Villaespesa, completament i injustament oblidat. El fet es repeteix també a Catalunya. Tampoc entre nosaltres veig a Maragall, Segarra, Carner, Alcover o Manent. Quines magnífiques traduccions dels poetes anglesos! Ni a l'Espriu en poesia; en teatre no veig a Guimerà, Soldevila en el conte, o a Pla en l'assaig, la biografia o l'article, i segurament me'n deixo a algun que faria la glòria del nostre temps. Potser en la novel·la hi ha hagut alguna continuïtat: en la Rodoreda, en Benguerel, en

Pedrolo, però tampoc trobo a Puig i Ferrer, Bertrana, Ruyra, el mateix Segarra, que va tocar totes les tecles i totes bé.

Veig, sí, aquí i allà, a Espanya i a Catalunya, un cos aïllat, notable en poesia, en novel·la, en assaig —la llista seria llarga—, però no veig al mestre d'aquelles obres, al de la continuïtat, al que feu, no una novel·la, un poema, sinó la novel·la, la poesia.

Crec que el fenomen es produeix a tot el món: haurem de donar-li la raó a Spengler, per més que ens costi, i a Goethe, que també ho anuncià; però la veritat és que l'època és, en aquest respecte, d'una esfereïdora mediocritat. L'exemple més clar del que diem el trobem a Estats Units, on després d'una floració brillantíssima en la novel·la i el teatre —veritable segle d'or de les lletres americanes— ha caigut en una pobresa i mediocritat quasi total. S'han produït, és cert, alguns èxits, però són sobretot de cròniques del temps, de temes del dia tractats per periodistes hàbils, per hàbils «constructors», com els llibres de Toffler, d'Asimov i sobretot Orwell, mig reportatge mig novel·la d'anticipació —de tant èxit en els nostres dies i de tant d'interès—; malgrat tot, però, no es veu per cap banda el gran Creador: el Dos Passos, el Dreiser, el Sinclair Lewis, el Hemingway, el Fitzgerald, l'autor d'*El pont de San Luis Rey*, per a mi un dels millors, o Melville, l'autor de *La balena blanca*, i no parlem de teatre, on es comptaven també els millors autors amb noms com O'Neill, Miller, Tennessee Williams.

Tal vegada molta part de culpa ha de buscar-se en l'apogeu de la Ràdio, la Televisió, en revistes de moda, i la necessitat de viure bé dels autors. Potser sí, però en tot cas això demostra la manca de vocacions veritables.

—Li agrada el «realisme màgic» tan oposat al seu «realisme informatiu»?

—No es tracta que m'agradi o no m'agradi: jo crec que és un do natural i el fet es produeix amb independència de la voluntat de l'autor, tot és important per a mi en poca o en molta mesura i crec que el podríem trobar en el mateix Zola i no tant en Blasco Ibáñez. I jo mateix, a qui classifiqueu com «realista informatiu», tinc el *Tino Costa*, que pot ésser considerat com un poema, i no parlem de Dostoievski amb els seus *Germanes Karamàzov*. De totes maneres, i posats a decidir, jo, en les meves preferències, m'inclinaria pel realisme informatiu,⁶² que és, en última instància, el que domina en els grans autors.

⁶² Nota dels curadors: «màgic» en l'original. Es tracta d'un error evident en la transcripció, difícilment imputable, d'altra banda, a un desconeixement del concepte per part de Sebastià Juan Arbó, que fou molt crític amb aquest corrent, i en general, amb els autors del *boom*.

—Està escrivint algun llibre ara?

—Tinc una idea —sempre la tinc—, sempre una peça al teler, però travesso una època dolenta en la meva salut; he estat malalt i m'ha quedat una gran depressió moral. Espero que passi i em posaré en la nova obra que tinc una mica aturada i sense una idea clara del que haurà, encara, d'ésser.

—Té intencions d'instal·lar-se definitivament a Sant Carles de la Ràpita?

—Estimo molt la meva terra. Quan no hi visc en la realitat hi visc, pot dir-se, en el pensament. Gairebé tota la meva obra està escrita sobre l'escenari de les nostres terres del Delta i els homes del Delta i la meva obra potser més reeixida dintre del seu caràcter és *Terres de l'Ebre*.

Ho he dit a la meva darrera obra, *Memorias*: aquí està la meva pàtria veritable, la pàtria del cor contraposada a l'altra —fora d'aquí— a Espanya, a Catalunya, que són ja una mica abstraccions.

Barcelona és una altra cosa. Passo, com he dit, temporades molt grates a la meva caseta de la Ràpita, però no crec que se m'esborri mai el record de Barcelona i les ganes de tornar-hi. Barcelona és la meva ciutat. És el lloc, l'escenari del meu començament i de la meva victòria, de les grans decepcions però també de les grans alegries. Hi he viscut, pot dir-se tota la vida, gairebé no he sortit sinó per a venir aquí, hi tinc molt bons amics i està l'ambient literari, sense el qual no puc respirar. Barcelona és, sí, la meva ciutat i no puc creure la idea d'allunyar-me d'ella d'una manera definitiva.

Hi ha encara molts i poderosos motius que me la fan estimar. La meva esposa és barcelonina; estima, com és natural, la seva ciutat; aquí hi té la família, aquí la nostra filla, també barcelonina. No és que no li agradi passar una temporada a les nostres terres —tots els estius, d'ençà que ens vàrem casar, ha vingut aquí i també se sent una mica rapitencia i ampostina—, però és natural que li agradi tornar sempre a la seva ciutat, i jo he de pensar també en els altres.

No, no ho crec, per totes aquestes raons, que m'agradés la idea d'instal·lar-me allí d'una manera definitiva. Tampoc els hiverns, la soledat, allunyat de l'ambient literari, dels amics, escriptors i no escriptors—en tinc molts i de veritat—. No crec que pogués, sense altre motiu, acollir-me amb goig d'una manera definitiva.